

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ

Հայոց Բնակիչ Հեռ-Ուղի-Նը :

ԼՅՐԲՈՐ մէկը ստոյգ գիտէ թէ Լ. դամայ դրախտը Հայաստանի մէջ էր, և թէ՛ Լոյ նահապետը տապանէն որ ելաւ՝ Հայաստան իջաւ ու հոն բնակեցաւ, ուրիշ նոր նոր ապացոյցներու չկարօտիր որ համոզուի՝ թէ Հայոց լեզուն այնչափ հին է որ Լ. դամայ լեզուն կրնայ ըսուիլ, և թէ ուրիշ ամէն լեզուներու սկիզբն ու մայրն է։ Լայց որովհետեւ իմաստնոց մէջ շատ վէճեր ու զանազան կարծիքներ եղեր են աս բանիս վրայ, հարկաւոր է որ ուրիշ պատճառներով ալ ցուցնենք մեր լեզուին առաջնութիւնը։

Նիներն ալ ետեւէ ընկեր էին աս խնդիրս ստուգելու . այսինքն թէ արդեօք աշխարհիս վրայի լեզուներուն մէջ ամենէն առջինը որն է : Ոմանք կարծեցին թէ ան առջի լեզուն կորսուած պիտի ըլլայ , ինչպէս կարծեց նաև սուրբն Ղրիգոր Նիւսացի : Ոմանք ալ ըսին թէ Նաբելոնի խառնակութենէն առաջ ալ տարբեր տարբեր լեզուներ կային , և թէ սուրբ գրոց Յեղո Բ և Բարեաւ Բ ըսելը՝ միաբանութիւն կրնանաակէ :

Լւըի լեզուն բոլորովին կորսուած սեպելու ամենեւին պատճառ չկայ : Իրաւ է որ լեզու մը կրնայ ուրիշ լեզուներու բառերով խառնուիլ, կըրնայ ժամանակով իր պարզութիւնը քիչ կամ շատ կորսունցընել, բայց չկրնար այնչափ աւրուիլ որ ամենեւին չմնայ, անյայտ ըլլայ . բաւական է որ երկրիս երեսէն մարդկային ազգը ոչ երբեք պակսած ըլլայ : Ուրեմն աշխարհիս առաջին լեզուն որն ալ ըլլայ, որչափ ալ աւրուած կամ փոխուած ըլլայ, պէտք է որ գտնուի աշխարհիս երեսը . վասն զի ատեն մը չէ եղած՝ որ մարդկային ազգը երկրիս երեսէն բոլորովին պակսած ըլլայ : Իսկ մէկալ կարծիքը, որ կրսեպէ թէ

Բաբելոնի խառնակուծէն առաջ ալ տարբեր տարբեր լեզուներ կային, որոց յայտնի դէմ կ'ելէ. ուստի անիկայմերժելու շատաշխատանք պէտք է ։ Սիայն թէ ոչ սուրբ որոց և ոչ մեր խօսքին դէմ կ'ելէ ըսելը՝ թէ Բաբելոնի խառնակուծէնէն առաջ ալ լճամայ լեզուն երկու իրեք հազար տարուան միջոցին մէջ կրնայ շատ փոխուած ու այլայլած ըլլալ՝ առանց բոլորովին կորսուելու, և առանց անանկ աւրուելու որ ալ մարդիկ իրարու լեզուն չկարենան հասկրնալ ։

Լուսապել մըն ալ հնարեցին հին պատմիչները, թէ Լազիպտոսի Փսամետիկոս Թագաւորը ուզելով իմանալ՝ թէ արդեօք աշխարհիս առջի լեզուն ո՞րն է, երկու տղայ ձգել տուեր է անապատ տեղ մը, և ապսպրեր է որ մէկը չմօտենայ անոնք քով։ Վանի մը տարիէն ետքը մարդ կը խրկէ որ տեսնեն՝ թէ արդեօք բան մը կը խօսին թէ չէ. անոնք ալ կը սկսին պէ՛գոս պէ՛գոս կանչել, որ Փռիւգացոյ լեզուովը հայ ըսել է եղբւր. որով Թագաւորը միտքը դրած կ'ըլլայ թէ աշխարհիս առաջին լեզուն Փռիւգացւոցը պիտի ըլլայ։ Եւ պատմութիւն Երոզոտոս հնարած ալ չըլլայ նէ, հաւտալով մը պատմելուն համար՝ մեծ մեղադրուէ արժանի կը սեպուի։

Հիներուն մէջ շատին կարծիքը
ան էր՝ թէ Լբրայեցւոց լեզուն է ա-
ռաջին լեզու։ Ի՞նչ կարծիքը այնչափ
տիրած էր, որ նորերէն ալ շատ մար-
դիկ ասոր համաձայն են. և պատ-
ճառ կրբերեն ոմանք՝ եբրայեցերէ-
նին հնու(թիւնն ու պարզութիւնը, և
հրէից աստուածընտիր ժողովուրդ
ըլլալը. ուրիշներն ալ՝ թէ աստուա-
ծաշնչի լեզուն հրեարէն ըլլալով՝ կ'ե-
րենայ թէ Իստուած նոյն լեզուն ա-
ռաջուց տուեր էր իր ժողովրդեանը։
Երեսն թէ նաև մեր սուրբ հարց
շատն ալ, ինչպէս սուրբ Լուսաւորի-
չը, Եւրդան, Երզնկացին, հրեա-
րէնը առաջին լեզու սեպեցին։ Եր-
բերէն ալ Եւթոն, Եւթէթ և մա-

նաւանդ Պոլար՝ որ աս կարծիքին վըրայ են, իրենց մէկ մեծ պատճառ մըն ալ աս կը սեպեն՝ որ լեզուաց խառնակութենէն առաջ եղած անունները՝ եբրայեցերէնի մէջ մէյմէկ նշանակութիւն ունին եղեր :

Եւ պատճառներուն, որոնցմով չրէից լեզուն Բռամայ լեզու կ'ուզեն սեպել, մէկիկ մէկիկ պատասխան տանք համառօտ կերպով. վասն զի եբրայեցերէնին առաջնութիւն հերքածնուս պէս, հայերէնը կը մնայ՝ գէթ վրան խօսուելու արժանի լեզու : Բրդ

Ա. Չրէից լեզուն թէ որ հին է, ուրիշ շատ լեզուներ ալ կան որ անոր հաւասար և անկէ ալ աւելի հնութիւն ունին, ինչպէս քաղդէարէնը, Չինաց լեզուն, հին պարսկերէնը, Հնդկաց լեզուն, և այլն : Իսկ պարզութեան կողմանէ ալ խիստ շատ լեզուներ կան՝ որ եբրայեցերէնէն աւելի պարզ են. ինչպէս հայերէնը՝ որ ոչ անոր պէս ամէն բառի ու բայի սեռ ունի, և ոչ անոր պէս երկական թիւ, և այլն :

Բ. Բըջի աստուածապաշտ ժողովուրդը ան ազգն է եղած՝ որ տապանէն իջեր է ու ինչուան հիմա Սասիսին տակը կը բնակի, որ է Հայոց ազգը. իսկ Բքրահամ նահապետին հօրը կը ռապաշտեղած ըլլալը՝ սքգրքէն յայտնի է : Թող որ Բքրահամ Վաղդէացոց երկրէն գալով, անոնց լեզուն կը խօսէր : Ուստի չկրնար ըսուիլ թէ աստուածաշնչին հրեարէն ըլլալէն կ'իմացուի՝ թէ Բքրամ և Վոյ հրեարէն կը խօսէին :

Գ. Չին սուրբ հարք, և անոնց հետեւելով նաև մեր վարդապետները՝ Չրէից լեզուին որ կուտան առաջնութիւնը, աւելի բարեպաշտական հուգւով աս կարծիքը ընդունած կ'երևնան՝ քան թէ ուսումնական քննութեամբ. ուստի իրենց կարծիքն ալ աս նիւթիս մէջ մեծ զօրութիւն չունի, որովհետև սուրբ գրքի վերաբերեալ բան ալ չէ ասիկայ :

Դ. Իրաւ է որ աստուածաշնչին մէջի հին յատուկ անուններուն շատը եբրայեցերէնին մէջ մէյմէկ նշանակութիւն ունին : Եւ բանս մեծ ապացոյց կ'ըլլար Չրէից լեզուին առաջնութեանը, թէ որ մէկը կարենար ցուցնել մեզի՝ թէ իրացընէ նոյն հնչմամբ նաև Սովսէսէն առաջ գրուած էին ան անունները : Իսկ ուրովհետև աս կարելի չէ, և ուրիշ կողմանէ յայտնի է եբրայեցերէնին այնչափ հին լեզու չըլլալը, շատ հաւանական է որ Սովսէս մարգարէն ան հին անուններն ալ որ որոշ բան մը կը նշանակեն՝ եբրայեցերէն թարգմանելով դրած ըլլայ : Թող որ շատ անուններու ստուգաբանութիւնը անանկ քաջած քաշկրուտած են՝ որ ծիծաղական բան մը դարձուցեր են. զոր օրինակ Բքամ անունը եբրայեցերէն կարծիք կող կը նշանակէ եղեր. ինչ յարմարութիւն ունի կարմիր հողը նախաստեղծին հետ : Բլլաւ չէր ըսելը, թէ Թուրքի արքա կամ արքաութեն ելած ըլլար Բքամ անունը, որ գոնէ Դարդ և Կայր կը նշանակեն : Բքսանկ շատ ստուգաբանութիւններ կան՝ որ բունի կերպով մը յարմարցուցած են, ան ալ ոմանք այսպէս՝ ոմանք այնպէս կ'իմանան. այնչափ որ մենք ալ ուզենք ան անունները հայերէնի մօտեցնելնէ, գուցէ կրնանք աւելի ճիշդ ստուգաբանութիւններ հանել : Չրէասէրներուն աս դատմունքին որչափ ծուռ ըլլալը յայտնի կ'երևնայ նաև աս օրինակէս. Բքարար բառը մենք գիտենք մեր ստոյգ պատմութենէ՝ թէ Բքային անունէն առնուած է. անոնք աս բառն ալ հրեարէն կարծելով՝ անէծք սասանման կը նշանակէ ըսին :

Եւ այնչափով բաւական յայտնի եղաւ՝ թէ եբրայեցերէնը Բքամայ լեզուն չկրնար սեպուիլ : Չիմա տեսնենք թէ հայերէնը ինչ պատճառներով կը ցուցուի թէ առաջին լեզու է, այսինքն թէ Վոյ նահապետին ու Բքամին խօսածն է :

Ա. Լ՛մենէն մեծ ու զօրաւոր պատ-
ճառնիս սուրբ գրոց պատմութեանը
վրայ հիմնած է. վասն զի Լոյ նա-
հապետը ինչուան իր մահը Հայա-
ստան մնաց, ինչպէս ամէն ժա-
մանակագիրները կը վկայեն. իսկ
իր սերնդոց լեզուն Բաբելոնի մէջ
խառնուեցաւ՝ ի պատիժ իրենց ամ-
բարտաւանութեանը. ուրեմն Լոյի
և իր որդւոց լեզուն (որ անոնց հետ
Սենաարայ դաշտը գնացած էին) ան-
արատ մնաց: Իրաւ է որ մեր Հայկ
նահապետն ալ գնացեր էր Բաբելոն,
և թերևս իր լեզուն շփոթեր ու մոռ-
ցեր էր. բայց շուտով նորէն իր հայ-
րենիքը դարձածին պէս՝ յայտնի է
թէ մոռցածը միտքը եկաւ, ու սկսաւ
նորէն իր նախնեացը լեզուն խօսիլ:

Բ. Ուրիշ մեր պատճառները լե-
զուին ընդհանուր և մասնաւոր յատ-
կութիւններէն կ'առնուին. զոր օ-
րինակ հայերէնին ուրիշ լեզուի չը-
նմանիլը, և ուրիշ լեզուէ չելլելը: Լք
բանիս համար չեմ կրնար, և հարկ
ալ չեմ սեպեր՝ մէկիկ մէկիկ ամէն լե-
զու առաջ բերել, քննել ու բաղդա-
տել. հապա մէկ խօսքով կ'ըսեմ՝ թէ
լեզուներուն մեծ մասը իրարու նման
են, և շատը մէկէն՝ աս կամ ան լե-
զուէն ելեր են, որ աղբիւր կ'մայր լե-
զու կ'ըսուին: Եւրոպայի լեզուները
քանի մը աղբիւր ունին. մէկն է լա-
տինը, ուսկից կ'ելլեն իտալերէնը,
գաղղիարէնը, սպանիացին, փորթու-
գալը, և այլն. մէկն ալ յոյնն է, որ
լատինին հետ շատ նմանութիւններ
ունենալով՝ անոր մայրը կրնայ սե-
պուիլ. ուստի բոլոր աս լեզուները
յունալատին ալ կ'ըսուին: Մէկ գըլ-
խաւոր աղբիւրն ալ է սլաւեան լե-
զուն, ուսկից կ'ելլեն ռուսը, պոհե-
մը, լեհը, խռուաթը, պոլղարը ևն.
աս աղբիւրն ալ հեռուանց յունին
հետ նմանութիւն մը ունի: Օտա աղբիւր
մը կ'երևնայ գերմանացին, ուսկից
ելած է անգղիարէնը, և անոնցմէ
խառնած լեզուներ, ինչպէս սաքսոնը,
և այլն. բայց ասոր ալ բուն աղբիւրը

յայտնի կ'երևնայ հին Պարսից լե-
զուն:

Երևելեան լեզուները, եբրայե-
ցին, արաբացին, քաղդէացին, ասո-
րին, եթովպացին՝ բոլորը մէկ աղբիւ-
րէ առաջ կու գան: Հնդիկը կամ
սանսքրիթ ըսուած հին լեզուն, որ
հիմա շատ մայր լեզուներու ալ մեծ
մայրը կ'ըսուի, գրեթէ հիմակուան
Եւրոպայի բոլոր լեզուներուն հետ
շատ նմանութիւններ ունի. նմանա-
պէս հին ու նոր պարսկերէնին հետ:
Սաքաւը կէս մը (ձուրքի կամ ձա-
թարի բառերով, կէս մըն ալ ուրիշ
հիւսիսային ազգաց ոճերովը խառն
է: Լ՛մերիկայի լեզուներն ալ Լ՛սիայէն
որչափ որ հեռացեր են՝ կ'երևնայ թէ
այնչափ աւելի փոխուեր ու աւրուեր
են. ինչպէս կ'երևնայ Չինու լեզու-
ներուն վրայ ալ, որ թոթով ու խեց-
բեկ բաներ են:

Երգ այսչափ լեզուաց մէջ հայե-
րէնին նման լեզու մը չգտնուիլը՝
յայտնի կը ցուցնէ թէ աս լեզուն
անխառն մնաց՝ երբոր մէկալները մէկ-
մէկու խառնուած դուրս ելան ու
ձևացան: Սիայն հին պարսկերէնին
հետ աւելի նմանութիւն մը ունի
հայերէնը. բայց անոր պատճառն ալ
անտարակոյս Պարսից սահմանակից
ըլլալնիս է, ինչպէս որ երկու լեզուն
ալ գիտցողներուն յայտնի է:

Գ. Սերի զուրցուած պատճառէն
կը հետևի թէ մէկ լեզու մը որ ու-
րիշներէն տարբեր է՝ պէտք է իր կազ-
մութենէն ալ իմացուի, և առաջնու-
թեանը ապացոյց մը ունենայ. և ու-
հա աս բաներս հայերէնին վրայ բա-
ւական կ'երևնան: Եւ նախ «տառին
շատութիւնը, որ մարդուս բերնին
առաջին բնական ձայնն է. և հայե-
րէնին մէջ՝ թէ «դրով սկսած, և թէ
«գրով կապուած բառերը՝ գրեթէ չա-
փէն աւելի շատ են: Լ՛նկէ զատ՝ ամէն
հնչմանց համար տառ ունի հայերէնը.
և միայն ան հնչմունքները չունի որ ա-
ւելի լեզուի մը անկատարութիւնն է՝ քան
թէ հարստութիւն. ինչպէս յունա-

կան թլուտահայ հնչմունքները : Պար-
ձեալ, նախնական հարկաւոր բառե-
րը միավանկ են, որ լեզուին պարզու-
թեանը և առաջին ըլլալուն նշան է .
այսպէս են արեւակցութեան բառե-
րը, տարերաց անունները, երկրա-
գործութեան հարկաւոր բաներուն
անունները, երկրի տեսարանները,
և այլն . զոր օրինակ հայր, մայր, քոյր,
ջուր, օդ, հող, հոգ, խոփ, արք, անդ,
ծառ, խոտ, բոյս, արանի, ևն ևն : Սե-
կատարեւորութիւն ու պարզութիւն է
նաև հայերէնին ձայնական սեռ չու-
նենալը, յօդ չունենալը, ինչպէս որ
ունին արաբացին, եբրայեցեանը, ու
եւրոպական լեզուներուն շատը . նմա-
նապէս երկական թիւ չունենալը,
բայերուն պարզ լծորդութիւնը, բառե-
րուն առանց արուեստի դարձուած-
քը կամ հոլովը, և այլն :

Եւ պատճառները բաւական սե-
պելով մեր ճշմարտութիւնը ցուցնե-
լու համար, կը թողում լեզուին շէն-
քին վրայօք ուրիշ մասնաւոր գիտե-
լիքները, որոնք գիտնոց առջին մեծ
յարգ ունին, և նոր լոյս մը կուտան
աս կարծիքին . օրինակի համար ա-
սանկ համաձայն բառերը՝ որ նշանա-
կութիւննին ալ նման է . այր, հայր,
մայր, քոյր, քեռի, եղբայր, քոքոր, ևն .
կամ աճ, ափս, ծած, աճանակ, աճան,
ջնեռն, ևն : Կամ ասանկ բնական ա-
ծանցներ, ափ, շէնք . լեզու, լեզու . ա-
րաք, արաք . քիճ, քաճ . բռն, ճեռն .
ոտ, ընկանալ . կոկորդ, կարգալ . ունկ,
շունկ . լանջ, հնչել . փող, փողել . ախնջ,
ղօղանջել, և այլն . որ սովորական ա-
ծանցներէն շատ վեր են :

Եւ թողունք նաև ան պատճառն
ալ՝ որ մեր արմատական բառերուն
գոնէ մէկ երկու գլխաւոր տառերը
ուրիշ մայր լեզուաց նոյն նշանակու-
թիւն ունեցող բառերուն մէջ կան .
և չէ թէ միայն տառ մը, հապա ամ
բողջ մեր բառերն ալ կը գտնուին ա-
մէն յատուկ լեզուաց մէջ . օրինակի
համար, անկիւն, արիւղ, արուեստ, հա-
մալն բառերը, լատիններէն կ'ըսուին

անկուլուս, արիւլ, արս, անկիւս, հա-
այլն : Եւ տեսակ բառերը խիստ շատ
ըլլալով, որպէս զի փուճ տեղը խօս-
քերնիս չերկննայ՝ սանաքրիթ լե-
զուին մէջէն մէկ քանի հայու բառեր
քաղենք՝ որ լատին, յոյն, սլաւեան
և պարսիկ լեզուներուն մէջ ալ կը
գտնուին .

ՀԱՅ .

Լիւն, ալք .

Լիւծ .

Լիւի .

Լիւպի .

Լիւմ .

Զեռն .

Քարշուհ .

Նաւ .

Նաւ, լիւր .

Տե .

Նա .

ՍԼԱՎՈՒՐԻԹ .

Լիւն .

Լիւծ .

Լիւի .

Քարի .

Քար .

Քարա .

Քարան .

Նաւ .

Տե .

Նա և այլն :

Եւ սոցմէ աւելին ուզողը կրնայ գըտ-
նել աս համեմատութիւնները Քաղ-
մալեզու նոր քերականութեանը մէջ՝
որ տպուկելու վրայ է, ու քիչ ատենէն
կը հրատարակուի :

Եւ մնայ հոս աս խնդիրս ալ լու-
ծել թէ արդեօք առջի լեզուն հայե-
րէն ալ եղած ըլլայ նէ՝ ինչուան հիմա
անփոփոխ և անշփոթ մնացեր է թէ
չէ : Սեր կարծիքը ան է թէ անփոփոխ
մնացած է ընդհանրապէս . և աս բա-
նիս համար մեծ վկայութիւն են մե-
զի ջրհեղեղէն անմիջապէս ետքը դը-
րուած տեղոյ յատուկ անունները,
որ առանց քաղքը ծած ստուգաբանու-
թեան՝ կը տեսնենք որ հայերէն են .
զոր օրինակ մեր առջի նահապետե-
րուն դրած անունները . Յրօն, Պե-
րեյման, Հար, Հայկաշէն, Լիւրաթ,
Սառ, Լիւրաթ, և այլն . ասոնք գը-
րեթէ ջրհեղեղէն ինչուան հիմա ան-
փոփոխ մնալով յայտնի կը ցուցնեն
որ չէ թէ միայն ան ատենը հայոց լե-
զուն կար, հապա նաև անանկ կա-
տարեալ էր՝ որ ետքի դարերուն մէջ
ալ ամենեւին չէ փոխուած, և նոյն

բառերը հիմայ ալ նոյնպէս կը գործածուին : Իսկ թէ որ Բաբելոնի խառնակութենէն ելած նոր լեզու մը ըլլար հայերէնը, պէտք էր որ շատ փոխուած ըլլար ետեւի դարերուն մէջ, և հիմա ան առջի անունները շատ տարբեր կերպով զուրցուէին :

Դարձեալ, ինչպէս աս յիշած անուններէս ալ կ'իմացուի, առջի մարդիկ հիմակուաններէն աւելի իրենց շինած քաղքին, կամ մեծ բան մը հանդիպած տեղին՝ իրենք անուն կը դնէին . ասկէ կրնանք ըսել՝ որ Եփրատ, Եփրատ, Եփրատ անունները, և քանի մը ուրիշ անուններ ալ Եփրատ նահապետը դրած պիտի ըլլայ : Եփրատ հետ կ'իմացուին նաև իր որդիքը, ինչպէս որ հայկ մէկէն 'ի մէկ իր քաջութիւնը փառաւորուած տեղերուն անուններ դրաւ, հար, Գերեզման, հայեաշէն : Եւ չկրնար ըսել մէկը՝ թէ Բաբելոնի աշտարակաշինութենէն մտաւ ան սովորութիւնը, այսինքն փառքի համար իրենց անունը թողուլ շէնքերուն վրայ . ինչու որ ջրհեղեղէն առաջ ալ Եփրատ իր շինած քաղքին՝ որդւոյն անունը դրաւ Եփրատ, ինչպէս որ մեր Բաբելոնի նահապետն ալ իր թոռանը անունը դրաւ Եփրատ գետին :

Եփրատ ու այսպիսի պատճառներով հաստատուէն ետքը թէ մեր լեզուն աշխարհիս առաջին լեզուն է, և իր հնութեանը մէջ ինչու ան հիմա խիստ քիչ փոփոխութեամբ մնացած է, կը թողում որ ուսումնասիրող լեզուագէտ անձինք աւելի ալ ըստուգեն ու պայծառացնեն աս կարծիքը . և յիշեն՝ թէ աս կարծիքս գրով հրատարակողներուն առջինը եղած է մեր բարեյիշատակ հ. Սի. քայէլ վարդապետը Զամէան, երկրորդը բարեյիշատակ հ. Ս. ուկաս վարդապետը Ինճիճեան, և երրորդը

բազմարդիւն հ. Սի. քայէլ վարդապետը Բաբելոն, որ հայոց լեզուն առաջնութեանը վրայ Սի. քայէլ լեզուն ըստած ճեմարանին մէջ լատիններէն ճառ մը խօսած է 1828ին, և բոլոր հոն եղած իմաստուններէն գովեստ ու հաւանութիւն լսեր է :

ԲԱՆՈՅԱԿԱՆ

Այնչափ խաղացիր որ անհա յոգներ թուցեր ես, որդեակ : Բոլոր օրը ինչ ըրիր տեսնեմք : Ան խարհիս երեսը ամէն արարածներ իրենց պարտքը պաշտօնը կատարէր են . անհա թուանները ձայնէրնին քաշէր են . մեղունները բոցալէն դադրէր են . արեւուն լոյսը փախչելու վրայ է ծառերուն ծայրէն ու աշտարակներուն գագաթէն . աղաւնին իրեն բունիկը քաշուէր է . ծառերուն տերեւները իրենց տակի բոյները կը ծածկեն . անհա մութ կոխեց : Դուն քու օրդ ինչպէս անցուցիր, որդեակ :

Մօրդ քովը երթաս նէ՝ ինչ պատասխան պիտի տաս : Առաւօտը ինչ խոստմունքներ որ ըրիր էիր իրեն՝ կատարեցիր թէ չէ : Ուրիշ պակասութեւններեցիր . մէկուն մէկային ողորմեցար . ընկերներուդ հետ սիրով ու անուշութեամբ վարուեցար թէ չէ :

Ահ, կուգայ մէկ ուրիշ իրիկուն մըն ալ . աս երկայն օրդ ալ իրիկուն կ'ըլլայ . ան ատենն ալ յոգնած կ'ըլլաս, բայց չէ թէ շատ խաղաղէն : Ան ատենն ալ մարմինդ կը թուլնայ, աշուղներդ կը գոցուին, և դու կ'ըսես թէ « ինչո՞ւ այսպէս ուշ կը մթննայ . ես քուն ունիմ, պառկել կ'ուզեմ » : — Աստուած տայ որ ան օրն ալ այսօրուան պէս ճակատդ բաց ըլլայ, խիղճդ մաքուր ըլլայ մեղքէ ու մեղադրութենէ : Ինչ պատասխան պիտի տաս անցուցած օրուանդ համար, անցուցած կենացդ համար : Ձեռքդ բաց էր արդեօք . սիրտդ գլած էր արդեօք . խիղճդ ապաշխարութեամբ մաքրուած էր արդեօք . բնութեան ճարտասան լեզուն հասկըցողք քեզի իր գաղտնիքը, և քու սիրտդ վեկայեց թէ որ բանն որ խոնարհ է՝ նոյն բանը նաև մեծ է : — Աս բաներս թէ որ մտածես, որդեակ, յոգնածութիւնդ կ'անցնի, և աս մտածութեան համբ կ'առնես . ան ատենը կը տեսնես որ մութը կը կոխէ, բայց դուն չես վախնար, և այսօրուան պէս հանգիստ քուն մը կը քաշես քու մօրդ գիրկը :

ՎԻԼԼԻՍ Բանաստեղծ Թերիլայի :